

ӨГҮҮЛЭЛ

МОНГОЛ-ЯПОНЫ СОЁЛЫН ХАРИЛЦААНЫ ХЭЛЭЛЦЭЭР, ТҮҮНИЙ ТҮҮХЭН АЧ ХОЛБОГДОЛ

Б.Сэржав

*ШУА-ийн Олон улсын харилцааны хүрээлэнгийн
Эрдэм шинжилгээний тэргүүлэх ажилтан, доктор (Ph.D).
E-mail хаяг: serjavb@mas.ac.mn*

Хураангуй: Энэ өгүүлэлд Япон улстай соёлын харилцааны хэлэлцээр байгуулсан түүх, нөлөөлсөн зарим хүчин зүйл, хамтын ажиллагааны эхлэл, өрнөл, түүний ач холбогдлын талаар хөндөн авч үзэхийг зорив. Соёлын харилцааны хэлэлцээрийн хүрээнд, Япон улстай хөгжүүлж ирсэн хамтын ажиллагаа нь хоёр ард түмний хооронд харилцан ойлголцол гүнзгийрэх, бүх салбарын найрсаг хамтын ажиллагаа хөгжихөд ихээхэн ач холбогдол үзүүлж, улмаар Монгол Японы харилцаа өнөөг хүртэл өргөжин тэлэх чухал суурь нөхцөлийн нэг байсаар ирсэн, цаашид ч энэ учир холбогдол буурахгүй хэмээн бодно.

Түлхүүр үг: Монгол Японы харилцаа, соёлын хамтын ажиллагааны хэлэлцээр, ард түмний бие биеэ танин мэдэх явдал, харилцан ойлголцол, итгэлцэл

Монгол, Японы дипломатчдын нөр их хүчин зүтгэлийн үр дүнд 1972 оны 2 дугаар сарын 24-нд Монгол Улс, Япон улсын хооронд

дипломат харилцаа байгуулсан билээ. Хоёр улсын харилцаанд түүхэн эргэлтийг авч ирсэн энэ үйл явдал нь тус хоёр орны бүх талын харилцаа, хамтын ажиллагаа өргөжин хөгжих таатай боломжийг нээж, тэр дундаа энд өгүүлэх гэж буй Соёлын хамтын ажиллагааны хэлэлцээр байгуулагдаж хэрэгжих суурь нөхцөлийг бүрдүүлсэн юм. Монгол Улс Япон Улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосноос хоёрхон жилийн дараа хоёр орны Соёлын хамтын ажиллагааны хэлэлцээр байгуулагдаад, ирэх жил тус салбарын хамтын ажиллагааны 45 жилийн ойг угтах гэж байна. Энэ өгүүлэлд Япон улстай соёлын харилцааны хэлэлцээр байгуулсан түүх, нөлөөлсөн зарим хүчин зүйл, хамтын ажиллагааны эхлэл, өрнөл, түүний ач холбогдлын талаар хөндөн авч үзэхийг зорив.

Дипломат харилцаа тогтоосны дараа хоёр тал боломжтой бүх хэлбэрийн хамтын ажиллагааг хөгжүүлэхээр хүчин чармайлт гаргаж ажилласны дотор соёлын салбарын хамтын ажиллагаа чухал байр эзэлж байжээ. Соёлын харилцааны тухай хэлэлцээрийн төслийг 1972 оноос боловсруулж эхэлсэн талаар Монгол Улсын анхны Элчин сайд С.Дамбадаржаа дурдсан¹ нь бий. Япон Улсаас манай улсад суух анхны Элчин сайд К.Нийсэки 1972 оны 8 дугаар сарын 25-нд БНМАУ-ын Ардын Их Хурлын Тэргүүлэгчдийн нэгдүгээр орлогч дарга С.Лувсанд Итгэмжлэх жуух бичгээ барьж, тус Элчин сайд болон манай талын албаны хүмүүсийн уулзалт болж, хоёр орны харилцааны талаар санал солилцжээ. Энэ үеэр хоёр орны хамтын ажиллагааг эрхлэх байгууллага байгуулах, худалдааны хэлэлцээр, соёл, шинжлэх ухаан-техникийн хэлэлцээр, шуудан цахилгаан холбоо, залуучуудыг солилцох хэлэлцээрүүдийг байгуулах... тухай саналыг манай талаас Элчин сайдад мэдэгдэж байжээ².

Хоёр орны хооронд соёл, шинжлэх ухаан-техникийн хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх чиг шугамыг тохиролцох саналыг тусгасан Засгийн газрын ноот бичгийг Элчин сайд С.Дамбадаржаа 1974

¹ С.Дамбадаржаа Соёлын харилцааны 25 жил “Ниппон ньюс” сонин, 1999 оны 8, 9-р сар, № 6,7 /18,19/

² Монгол Улсын Гадаад харилцааны төв архив, 119-1-1337

оны хоёрдугаар сард Японы Гадаад Явдлын Яамны орлогч сайд С.Хоогэн-д гардуулсан тухайгаа “...тэдгээр саналуудын нэгэн зүйл нь соёл, шинжлэх ухаан-техникийн хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх асуудлаар хоёр Засгийн газрын төлөөлөгчид хэлэлцээ хийх тухай санал байв. Японы Засгийн газар манай саналыг зөвшөөрч, соёлын харилцааны хэлэлцээр байгуулах саналыг тэр жилийнхээ долдугаар сард тавьсан юм”³ хэмээн өгүүлсэн байдаг.

Түүнчлэн Япон Улсаас БНМАУ-д суугаа Элчин сайд Цүгэ Итарү 1974 оны 2 дугаар сард манай улсын ГЯЯ-ны орлогч сайд Д.Эрдэмбилэгт Соёлын хэлэлцээр байгуулах тухай Японы талын төслийг /ноотын хэлбэрээр/ гардуулжээ⁴. Энэ үеэс хоёр Засгийн газрын хооронд соёлын хэлэлцээр байгуулах яриа хэлэлцээ идэвхжиж, хоёр талаас нэг бус удаа төсөл боловсруулан хэлэлцсэн протокол Гадаад харилцааны төв архивт хадгалагдаж байна.

Японы Засгийн газрын ноотыг 1974 оны 7 дугаар сарын 8-нд Японы Гадаад явдлын Яамны Азийн товчооны дарга М.Такашима Элчин сайд С.Дамбадаржаад гардуулж, Соёл, шинжлэх ухаан-техникийн харилцаа хөгжүүлэх тухай Монголын талын саналыг зөвшөөрч байгаагаа илэрхийлээд “Юуны өмнө соёлын харилцааны хэлэлцээр байгуулья. Энэ нь шинжлэх ухаан-техникийн харилцаанд туслах болно”⁵ хэмээн тайлбарласан байдаг.

Хоёр орны хооронд соёлын салбарын хамтын ажиллагаа хөгжүүлэх хэлэлцээр байгуулж, БНМАУ-ын Гадаад явдлын яамны хэлтсийн дарга Д.Цэрэндорж, Япон улсаас Монгол Улсад суугаа Элчин сайд Цүгэ Итарү нар Улаанбаатар хотноо “БНМАУ Япон Улсын Засгийн газрын хооронд соёлын харилцаа тогтоосон тухай ноот бичиг”-ийг 1974 оны 9-р сарын 23-нд солилцжээ⁶.

³ С.Дамбадаржаа Соёлын харилцааны 25 жил, “Ниппон ньюс” сонин, 1999 оны 8, 9-р сар, № 6,7 /18,19/

⁴ Монгол Японы харилцаа Эрт, эдүгээ, Интерпресс хэвлэлийн газар, УБ., 2001, 323-р тал

⁵ Л.Дашпүрэв Япон улсын эдийн засгийн дипломат үйл ажиллагаа ба Монгол Улс /1970-80-аад он/ диссертаци зохиол, УБ., 2014, 90-р тал

⁶ Монгол Улсын Гадаад харилцааны төв архив, 119-1-1337, х.63

Тухайн үед Хэлэлцээр нь Парламентаар батлагддаг учир хугацаа шаарддаг, харин ноот бичиг солилцох шийдвэрийг Засгийн газар шуурхай гаргаж болдог нөхцөлийг харгалзан ноот бичиг солилцох хэлбэрийг хоёр тал сонгож авч байжээ.

Харилцан солилцсон адил утга бүхий ноот бичигт:

- Шинжлэх ухаан-техник, соёл урлаг, спортын байгууллагын төлөөлөгчид, мэргэжилтэн, аспирант оюутан болон дээрх салбарт ажиллаж буй хүмүүсийг харилцан солилцох;
- Кино урлаг, урлагийн тоглолт, лекц, уран бүтээл, гэрэл зургийн үзэсгэлэн зэрэг соёлын арга хэмжээг зохиох;
- Эрдэм шинжилгээний ажил хамтран хийхэд дөхөм үзүүлэх;
- Үзүүлэн таниулах, сонсох материал солилцох;
- Албан ёсны хэвлэл, мэдээллийн материал солилцох;
- Эрдэм шинжилгээний ажилд зориулсан хэвлэл, мэдээллийн материал солилцох зэрэг хамтын ажиллагаа хэрэгжүүлэхээр тусгажээ⁷.

Манай улс Япон улстай дипломат харилцаа тогтоосноос хоёр жилийн дараа ийнхүү соёлын хамтын ажиллагаа эхэлсэн түүхтэй. Энэ Хэлэлцээрийн хэрэгжилт нь хоёр орны хоорондын шинэ тутам хамтын ажиллагааг соёл шинжлэх ухаан, урлаг спортын зэрэг олон салбарт өргөтгөн хөгжүүлэх, монгол японы ард түмэн бие биеийг танин мэдэх, харилцан ойлголцлыг бий болгоход чухал ач холбогдолтой болсон юм. Улмаар энэ үйл явдал ХХ зуунд дэлхий дахин улс төр, үзэл суртлын хоёр системд хуваагдсан болон Зүүн хойт Азийн олон улсын харилцааны таагүй уур амьсгал, дайны уршгаар хоёр ард түмний дунд үлдэж хоцорсон бие биеийн талаарх сөрөг ойлголт хандлагыг өөрчлөх, найрсаг уур амьсгалыг бүрдүүлж батжуулахад гол үүрэг гүйцэтгэсэн хүчин зүйлийн нэг байсан юм.

⁷ Монгол Улсын Гадаад харилцааны төв архив, 119-1-1337, х.1-2

Энд хоёр зүйл цохон тэмдэглэх нь зүйтэй болов уу.

Нэгд, Манай улс 1970, 80-аад онд дипломат харилцаа тогтоосон, өнөөгийн гуравдагч хөрш орнуудтай соёлын харилцаа байгуулсан цөөн жишээг он цагаар авч үзвэл,

- ХБНГУ-тай 1974.01.31-нд дипломат харилцаа тогтоосон бол Соёлын хамтын ажиллагааны хэлэлцээрийг 1986 онд байгуулсан /1988 онд соёлын хамтын ажиллагааны Протокол байгуулсан/.
- АНУ-тай 1987.01.27-нд дипломат харилцаа тогтоосон бол Боловсрол соёл, шинжлэх ухааны салбарт хамтран ажиллах “GLOBE хөтөлбөрийн хүрээнд хамтран ажиллах Монгол АНУ-ын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр”-ийг 1997.05.06-нд байгуулжээ.
- Их Британи-тай 1963.05.20-нд дипломат харилцаа тогтоосон бол “Боловсрол, шинжлэх ухаан, соёлын салбарт хамтран ажиллах Монгол, Их Британийн Засгийн газар хоорондын хэлэлцээр”-ийг 1996 онд байгуулж байжээ.

Эндээс тухайн үеийн капиталист орнууд буюу өнөөгийн гуравдагч хөршүүдтэй харьцуулахад Япон улстай соёлын хамтын ажиллагааны Хэлэлцээрийг харьцангуй богино хугацаанд байгуулсан нь харагдана. Энэ нь тухайн Хэлэлцээрийг байгуулж хэрэгжүүлэхэд хоёр тал хүчин чармайлт гаргаж идэвхитэй ажилласан, ингэх шаардлага, эрэлт хэрэгцээ аль алинд нь байсныг илтгэн харуулах баримт гэж бодож байна.

Хоёрт, Соёлын хамтын ажиллагааны хэлэлцээр байгуулахад түлхэц үзүүлсэн хүчин зүйлийн хувьд японы талын эрдэмтэн судлаачид, зохиолчдын нөлөө санаачлага хүчтэй байжээ. Япон улсын хувьд, өнгөрсөн дайны үр дагавар нь судалгаа шинжилгээний ажилд цоо шинэ нөхцөл үүсгэсэн талаар японы эрдэмтэд тэмдэглэсэн байдаг. Тухайлбал, монгол судлаач япон эрдэмтэд судалгааны

ажлын талбаргүй болж, БНМАУ, Өвөр Монголд очиж ажиллах боломжоо алджээ. Энэ нь монгол судлалыг судалгааны объектоос салангид байдлаар эхлүүлэхээс өөр аргагүйд хүргэжээ. Монголын талаарх эрдэм шинжилгээний ажилд сурвалж бичгийн судалгаа, хэл шинжлэлийн чиглэл голлох болсон юм. “Түүхийн судлалын хувьд Японтой холбоотой сэдэв хөндөгдөх учир шинэ, шинэхэн үеийн түүхийн судалгаанаас зайлсхийх хандлага илэрч, Монголын эзэнт гүрэн, Юань улсын холбоотой судалгаа зонхилох болжээ”⁸, “Тэр ч байтугай дайнаас өмнө газар дээр нь ажиллаж цуглуулсан материал, судалгаа нь японы олон нийтэд дайнд ялагдсан “ялагдлын шалтгаан” болсон мэтээр ойлголт төрөхөд хүргэж байжээ...”⁹.

Ийм байдлын улмаас судалгаа шинжилгээний ажлыг газар дээр нь хийх зайлшгүй шаардлага урган гарсан нь хоёр улсын албан ёсны гэрээ хэлэлцээр байгуулахад хүчин түлхэц үзүүлсэн гэж хэлж болох юм. Соёлын хамтын ажиллагааны хэлэлцээр байгуулагдахад эрдэмтэн судлаачдын зэрэгцээ зохиолчид, соёлын зүтгэлтэн нарын санаачлага, хүчин зүтгэл ч нөлөөлсөн нь харагддаг. Тухайлбал, Японы нэрт зураач, энх тайвны шагналт Маруки Ири, Акамацү Тошино нарын зургийн үзэсгэлэн 1956, 1966 онд Улаанбаатарт нээгдсэн, Японы нэрт монголч эрдэмтэд Абэмацү Гэничи, Сакамото Корэтада, Озава Шигэо нар 1959 онд хуралдсан Олон улсын Монгол хэлбичгийн эрдэмтдийн анхдугаар их хуралд оролцсон зэрэг үйл явдлууд болж байжээ. Түүнчлэн Японд манай улсын талаар судалгааны ажил идэвхжиж Сакамото Корэтада “Бүгд Найрамдах Монгол Ард Улс” /1955/, “Монголын улс төр, эдийн засаг” /1969/, Мацүно Танио “Мартагдсан улс” /1958/, “Сэкай шёочёо /Гадаад Монгол шинэ замаар урагшилж байна/” сэтгүүл /1957/ гэх зэрэг судалгаа сурталчилгааны ном бүтээл нийтлэгдэж, ННК, Фүжи телевизүүд Монголын тухай өргөн нэвтрүүлэг цацаж, хэвлэл мэдээллийн томоохон компаниудын сурвалжлагч зураглаачид манай

⁸ Баба Кимихико Дайны дараах япончуудын Монголын тухай дүрслэл–Геополитикийн сонирхлоос уран зохиолын дүрслэл рүү- , “Монгол Японы харилцаа: өнгөрсөн ба эдүгээ (XX зуун)” эмхэтгэл, Бэмби сан хэвлэлийн компани, УБ., 2011, 158-р тал

⁹ Мөн тэнд

улсад ажиллаж, японы олон нийтэд мэдээлэл түгээж эхэлсэн юм.

Монгол Улстай харилцаа тогтоон хөгжүүлэх зорилго бүхий нийгэмлэг, олон нийтийн байгууллагууд ч үүсэн үйл ажиллагаа нь жигдэрч ирсэн байна. Тухайлбал, Япон Монголын нийгэмлэг 1959 онд байгуулагдаж, нийгэмлэгийн тогтмол хэвлэл “Найрамдал” сэтгүүл гарган, манай улсыг японы олон нийтэд сурталчилж эхэлжээ. Япон Монголын найрамдлын нийгэмлэг 1968 онд /хэвлэл нь “Япон ба Монгол” сэтгүүл/, Японы Монгол судлалын нийгэмлэг 1971 онд /хэвлэл нь “Монгол судлал” сэтгүүл/ тус тус байгуулагдан хоёр талын найрсаг харилцааг хөгжүүлэх чиглэлээр идэвхитэй үйл ажиллагаа явуулж, хүмүүнлэг, соёл урлаг, эрдэм шинжилгээний салбарт хамтын ажиллагаа эхлүүлэх талаар цөөнгүй алхам хийж иржээ. Мөн Японы Үйлдвэрчний эвлэл СОХИО-гийн төлөөлөгчид 1969 онд манай улсад айлчлах үед төлөөлөгчдийн гишүүдээс хоёр орны соёл, шинжлэх ухаан, спортын салбарын хооронд харилцаа холбоо тогтоож хөгжүүлэхийн чухлыг тэмдэглэж байв.

1970 оны 9 дүгээр сард Улаанбаатарт болсон Олон улсын монголч эрдэмтдийн II их хуралд Японы нэрт монголч эрдэмтэд Абэмацү Гэничи, Мураками Масацүгү, Озава Шигэо, Хаттори Широ нар оролцож, Монгол Улсын ШУА-тай хамтран ажиллах, эрдэм шинжилгээний байгууллагууд, эрдэмтэдтэй холбоо тогтоох, манай улсад судалгаа хийх тухай санал тавьж, ШУА-д хүсэлт гаргаж байжээ¹⁰.

Эдгээр үйл ажиллагаа нь зөвхөн соёлын хамтын ажиллагааны хэлэлцээр төдий бус хоёр орны дипломат харилцаа байгуулагдахад ч чухал нөлөө үзүүлсэн юм.

Энд тэмдэглэхэд, Монгол Япон хоёр орны ард түмэн өнгөрсөн зууны 70-аад он хүртэл бие биеийг танин мэдэх талаар учир дутагдалтай, сүүдэртэй талаас товойлгон үзэх хандлагатай, харилцаа холбоо эхлэлийн төдий, манай улсын хувьд Японтой харилцах гол гүүр нь ерөнхийдөө Монголын Энх тайвны Хороо, Улаан загалмай

¹⁰ Олон улсын монголч эрдэмтдийн II их хурлын материал.

нийгэмлэгийн үйл ажиллагаа байсан юм. Чухам ийм үед Соёлын харилцааны хэлэлцээр нь хоёр улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны дараа харилцааг шинэ үеийн шинэ байдалд зохицуулан шат ахиулж хөгжүүлэх, хоёр ард түмний бие биеэ танин мэдэх хэмжээг дээшлүүлэх, харилцан итгэлцэх уур амьсгал бий болгох эрх зүйн шинэ үндсийг бүрдүүлж өгсөн юм.

Соёлын хэлэлцээр байгуулагдсаны дараа, 1974 оноос хоёр орны хооронд жил бүрийн хамтын ажиллагааны төлөвлөгөө хэрэгжүүлж, харилцаа, хамтын ажиллагааны хүрээ өргөжин тэлж иржээ. Соёлын хэлэлцээрийн дагуу монгол, япон багш, оюутан, аспирант, судлаачдыг хоёр талдаа тогтмол хүлээн авдаг болж, соёл урлагийн салбарт ч хамтын ажиллагаа идэвхжин, Японы дуу бүжгийн хэсэг 1974 онд Улаанбаатарт тоглолт хийж, Монголын Ардын дуу бүжгийн чуулгын хэсэг 1978, 1984 онд Токиод болсон Азийн болон Японы ардын урлагийн наадамд оролцжээ. Хоёр орны сонгодог бүжгийн жүжигчид ч хэд хэдэн удаа харилцан тоглолт хийх зэргээр хамтын ажиллагаа солилцоо өргөжиж, урлаг спортынхон, эрдэмтэд судлаачид, соёлын зүтгэлтэн, сурвалжлагчдын харилцан үйл ажиллагаа тогтмолжиж уламжлал болсон билээ. “Хоёр орны иргэд бие биеэ танин мэдэх, ойлгох нь харилцааны хөгжилд чухал ач холбогдолтойг харгалзан хүн солилцоо, харилцан айлчлалыг аль болох өсгөхөд хоёр тал, ялангуяа японы тал ихээхэн анхаарч байсан юм”¹¹.

Хэлэлцээрийн агуулгад тусгагдсан эрдэм шинжилгээ судалгааны ажлыг хамтран хэрэгжүүлэх заалтын дагуу Японы Монгол судлалын нийгэмлэгийн шугамаар 1975-1977 онд гурван жил дараалан жил бүр 20-иод хоногийн хугацаатай Монголыг судлах эрдэм шинжилгээний экспедицийг илгээн Монголын түүх, хэл шинжлэл, мал аж ахуй, газар тариалан зэрэг чиглэлээр судалгаа явуулсан нь япон эрдэмтдийн манай улс дахь судалгаа шинжилгээний анхны томоохон ажил байсан юм. Экспедицийн бүрэлдэхүүнд Ивамура

¹¹ Ц.Батбаяр. Монгол ба Япон XX зуунд, Бемби сан хэвлэлтийн газар, УБ., 2012, 181-р тал

Шинобү, Озава Шигэо, Накаэ Тошитака, Хагивара Жюмпэй, Миаки Такэши, Нагахори Кинзо, Танака Кацүхико, Хасүми Харуо нарын нэртэй томоохон эрдэмтэд, профессорууд оролцож, өргөн хүрээтэй судалгаа явуулжээ. Судалгааны явцад Монгол Улсын ШУА-ийн Түүх, Хэл зохиолын хүрээлэн, Хөдөө аж ахуйн яам, Хөдөө аж ахуйн эрдэм шинжилгээний хүрээлэнтэй танилцан, уулзалт ярилцлага хийж, эрдэмтэн Ш.Ивамура “Япон дахь Монгол судлалын сүүлийн үеийн ололт амжилтаас”, Ж.Хагивара “Мингийн үеийн Монгол Хятадын харилцаа” зэрэг сэдвээр илтгэл хэлэлцүүлж байжээ. Эрдэмтэн К.Нагахори, Т.Накаэ, Т.Миаки нар Зүүнхараа, Хархорины сангийн аж ахуй, Өмнөговь аймгийн Булган сум зэрэг газруудаар явж, малчид тариаланчдын ахуй амьдрал, бэлчээрийн мал аж ахуйн байдал, малын ашиг шим, сүү цагаан идээ боловсруулах уламжлалт арга технологи, газар ашиглалт, бэлчээрийн өвс ургамлын бүтэц зэрэг өргөн агуулгатай ажиглалт судалгаа явуулж, зарим цагаан идээнд химийн шинжилгээ хийж үзэж байжээ.

Энэхүү гурван удаагийн экспедиц нь судалгааны ололтоос гадна монгол японы эрдэмтдийн хооронд харилцаа холбоо тогтоох, шинжлэх ухааны байгууллагуудын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх, хоёр орны эрдэмтэд судалгааны арга зүйтэй харилцан танилцахад чухал ач холбогдолтой болжээ. Уг судалгааны үр дүнг хэлэлцэх эрдэм шинжилгээний хурлыг Японы Окаяма их сургууль дээр 1979 оны 2 дугаар сарын 3-нд зохион байгуулж, Монгол судлалын экспедицийн эрдэм шинжилгээний ач холбогдлыг дүгнэн, Япон дахь Монгол судлалын ажлын цаашдын чиг хандлагыг тогтоох талаар нухацтай ярилцсан, судалгааны ажилд Монгол Улсын засгийн газрын байгууллагууд, Орон нутгийн засаг захиргааны зүгээс халуун дэмжлэг туслалцаа үзүүлж, найрсаг хандаж байсан¹² зэргийг экспедицийн тайланд дэлгэрэнгүй өгүүлсэн байдаг.

Нөгөө талаар, Соёлын хэлэлцээр байгуулахад манай улсын зүгээс баримталж байсан эхний чиг шугам бол соёл, шинжлэх ухаан техникийн хамтын ажиллагааны Хэлэлцээр байгуулахыг зорьж,

¹² 『モンゴル研究』/Монгол судлал/ сэтгүүл, № 11, 1980, 1-10-р тал

яриа хэлэлцээний үеэр тэмдэглэсээр ирсэн байдаг. Харин хэлэлцээр байгуулах сүүлчийн тохиролцоог Соёлын хамтын ажиллагааны хэлэлцээр байхаар тогтсон байдаг нь анхаарал татдаг юм. Хэрэв тухайн үед “Соёл, шинжлэх ухаан, техникийн хамтын ажиллагааны хэлэлцээр” нэртэйгээр байгуулагдаж, шинжлэх ухаан техникийн хамтын ажиллагаанд илүү ач холбогдол өгч хэрэгжүүлсэн бол үр дүн нь ямар байх байсан, цаашилбал, манай улс саналаа сулруулахад нөлөөлөх гадаад дотоодын ямар нэг зүйл байсан уу, эсвэл Япон улсын зүгээс Монгол Улстай энэ салбарын хамтын ажиллагаа хэрэгжүүлэхийг хойш тавих шалтгаан байсан уу гэдэг асуудлыг нарийвчлан тодруулуштай гэж үзэж байна.

Монгол Японы соёлын харилцааны хэлэлцээр нь байгуулагдсан цагаас хоёр талын дэмжлэгийг хүлээж, олон салбарт хэрэгжиж эдүгээг хүрсэн билээ. Тухайлбал соёлын хэлэлцээрийн хэрэгжилт боловсрол, шинжлэх ухаан, соёл урлаг, утга зохиол, спорт аялал жуулчлалын салбар, цаашилбал, найрамдлын нийгэмлэг, олон нийтийн байгууллагууд, хувь хүмүүсээр дамжин өргөжин тэлж, хэлбэр агуулга нь улам баяжин, төрөл бүрийн шугамаар хүмүүнлэг солилцоо идэвхжиж хоёр ард түмний найрсаг хамтын ажиллагаа хөгжих, харилцан ойлголцол гүнзгийрэх, чухал суурь нөхцөлийн нэг байсаар улмаар өнгөрсөн зууны 90-ээд онд манай улсад эдийн засаг, нийгмийн өөрчлөлт, гадаад бодлогын цоо шинэ нөхцөл бий болж, Япон улстай харилцах харилцаа шинэ дээд шатанд бүх талаар өргөжин тэлэх түүхэн эргэлтийн цаг үетэй золгосон юм.

Өнөөг хүртэл Соёлын салбарын хамтын ажиллагаа тус хоёр орны харилцаа, хамтын ажиллагааны хөгжил дэвшилтэй уялдан улам өргөжиж, агуулга цар хүрээгээ тэлж гүнзгийрсээр ирлээ. Сүүлийн жилүүдэд “хоёр орны хооронд иргэд, хүүхэд залуучуудын солилцоо, боловсрол, судалгаа шинжилгээний болон сэтгүүл зүйн салбарын хамтын ажиллагаа шинэ түвшинд дэвшиж, ялангуяа Монгол Улсын суурь бүрэн дунд боловсролын орчинг сайжруулах, манай улсын хүний нөөцийг хөгжүүлэх чиглэлээр хамтын ажиллагаа өргөжин

тэлж байгааг”¹³-г “Монгол Японы стратегийн түншлэлийн дунд хугацааны хөтөлбөр (2017-2021)”-г дүгнэн тэмдэглэжээ.

Монгол Японы харилцаа 1990 оноос шинэ шатанд дэвшиж, улмаар Иж бүрэн түншлэлийн харилцаа, Стратегийн түншлэлийн харилцаа, 1915 оноос Эдийн засгийн түншлэлийн хамтын ажиллагааны шатанд хүрч хөгжиж байна. Одоо хэрэгжиж буй “Монгол Японы стратегийн түншлэлийн дунд хугацааны хөтөлбөр (2017-2021)”-т хоёр орны харилцааг 3 чиглэлээр голлон хөгжүүлэхээр заасны нэг нь “Соёл, иргэд хоорондын харилцаа, хамтын ажиллагаа” байхаар тусгасан юм. Энэ хөтөлбөрт хоёр улсын засгийн газар хүүхэд залуучуудын харилцааг гүнзгийрүүлэх, хоёр улсын түүх, соёл, соёлын өв болон улс төр, эдийн засаг, нийгмийн байдлыг хоёр улсын ард түмэнд таниулан сурталчлах, судлаач сэтгүүлчдийг харилцан солилцох, боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын салбар дахь хүний нөөцийн солилцоог хөгжүүлэх, шинжлэх ухаан, техник технологи, соёл урлагийн салбарын хамтын ажиллагааг дэмжих бодлого баримтлах¹⁴ -аар заасан билээ.

Хоёр орны харилцаа өндөр дээд шатанд дэвшиж, Эдийн засгийн түншлэлийн харилцааны шатанд хүрээд буй өнөөгийн нөхцөлд ч хоёр ард түмний харилцан ойлголцол, бие биеийг танин мэдэх явдлыг гүнзгийрүүлж, харилцан итгэлцлийг улам дээшлүүлэх зорилт тавигдаж байгаа, цаашид энэ зорилт байсаар байх болно. Тийм ч учраас хоёр талын харилцаанд анхаарч анзаарч байвал зохих асуудал, өөрөөр хэлбэл энд өгүүлж буй бие биеийг танин мэдэх явдлыг гүнзгийрүүлэх, харилцан ойлголцлыг нэмэгдүүлэхэд соёлын харилцааны учир холбогдол оршино гэж бодож байна.

Эцэст нь Япон улстай Соёлын харилцааны Хэлэлцээр байгуулсан нь, хоёр ард түмний хооронд харилцан ойлголцол гүнзгийрэх, найрсаг хамтын ажиллагаа хөгжих үндсийг тавьж, улмаар Монгол Японы харилцаа өнөөг хүртэл өргөжин тэлэх чухал суурь нөхцөлийн

¹³ Монгол Японы стратегийн түншлэлийн дунд хугацааны хөтөлбөр (2017-2021), <https://www.mofa.go.jp/files/000241983.pdf>

¹⁴ Мөн тэнд

нэг байсаар ирсэнд түүний түүхэн ач холбогдол оршино. Цаашид ч энэ учир холбогдол буурахгүй хэмээн үзэж байна.

DOI: <https://doi.org/10.5564/jis.v0i0.1118>

**Agreement between Mongolia and Japan for cultural relation,
its historical significance**

B.Serjav

*Leading researcher, PhD, Institute
of International Affairs, MAS, Mongolia,
E-mail: serjavb@mas.ac.mn*

Abstract. *In this article, we aimed to discuss history of establishing an agreement on cultural cooperation between Mongolia and Japan, some factors affected on it, commencement and progress of cooperation, and implementation outcomes. Within framework of the agreement, the relationship developed with Japan have been high importance to the deepening of mutual-understanding and developing of friendship at all sectors, and moreover; we assume that it has been one of the important basis to the expansion of Mongolian–Japanese relationships up to date, and would still continue to inspire in further.*

Keyword: *Mongolian-Japanese relations, cultural cooperation agreement, creation and development of public mutual-understanding and trust.*

Ашигласан материал:

1. Монгол Улсын Гадаад харилцааны төв архив, 119-1-1337
2. Олон Улсын Монголч эрдэмтдийн их хурлуудын материал
3. Монгол Японы стратегийн түншлэлийн дунд хугацааны хөтөлбөр (2017-2021), <https://www.mofa.go.jp/files/000241983.pdf>
4. Ц.Батбаяр. Монгол ба Япон XX зуунд, Бемби сан хэвлэлийн газар, УБ., 2012
5. С.Дамбадаржаа. Соёлын харилцааны 25 жил “Ниппон ньюс” сонин, 1999 оны 8, 9-р сар, № 6,7 /18,19/
6. Монгол Японы харилцаа Эрт, эдүгээ, Интерпресс хэвлэлийн газар, УБ., 2001
7. Баба Кимихико. Дайны дараах япончуудын Монголын тухай дүрслэл –Геополитикийн сонирхлоос уран зохиолын дүрслэл рүү-, “Монгол Японы харилцаа: өнгөрсөн ба эдүгээ (XX зуун)” эмхэтгэл, Бэмби сан хэвлэлийн компани, УБ., 2011, 158-р тал
8. 『モンゴル研究』 /Монгол судлал/” сэтгүүл, № 11, 1980, 1-10-р тал
9. Б.Сэржав. Монгол Японы харилцаа: XX зууны сүүлийн хагаст, Өргөө хэвлэлийн газар, УБ., 2003
10. Л.Дашпүрэв. Япон улсын эдийн засгийн дипломат үйл ажиллагаа ба Монгол Улс /1970-80-аад он/ диссертаци зохиол, УБ., 2014